

BADIIY ADABIYOT O'QITISH METODIKASINING PEDAGOGIK FAN
SIFATIDA SHAKLLANISHI

Yusupova Lobar Jumaqulovna
Buxoro innovatsiyalar universiteti magistri

Annotatsiya: Mazkur maqolada badiiy adabiyot o'qitish metodikasining pedagogik fan sifatida shakllanish bosqichlari, uning nazariy-metodologik asoslari hamda zamonaviy ta'lim tizimidagi o'rni ilmiy tahlil qilinadi. Tadqiqotda metodikaning tarixiy taraqqiyot yo'li, mustaqillikdan keyingi davrda milliy ta'lim tizimida yuz bergan sifat o'zgarishlari, kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi hamda innovatsion pedagogik texnologiyalarning qo'llanilishi masalalari yoritilgan. Shuningdek, maqolada badiiy adabiyot o'qitish metodikasining didaktik tamoyillari, maqsad va vazifalari, ilmiy tadqiqot metodlari hamda uning o'quvchilar ma'naviy-axloqiy tarbiyasiga ta'siri ochib berilgan. Tadqiqot natijasida badiiy adabiyot o'qitish metodikasining mustaqil pedagogik fan sifatidagi maqomi asoslab berildi va uni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: badiiy adabiyot, o'qitish metodikasi, pedagogik fan, adabiy ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, innovatsion texnologiyalar, didaktik tamoyillar, ma'naviy tarbiya.

**СТАНОВЛЕНИЕ МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ
ЛИТЕРАТУРЕ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДИСЦИПЛИНЫ**

Аннотация: В данной статье будет проведен научный анализ этапов становления методики преподавания художественной литературы как педагогической науки, ее теоретико-методологических основ и роли в современной системе образования. В исследовании освещается исторический путь развития методики, качественные изменения, произошедшие в национальной системе образования в период после обретения независимости, внедрение компетентностного подхода и применение инновационных педагогических технологий. Также в статье раскрыты дидактические принципы, цели и задачи методики обучения художественной литературе, методы научного исследования и ее влияние на духовно-нравственное воспитание учащихся. В результате исследования был обоснован статус методики обучения художественной литературе как самостоятельной педагогической дисциплины и разработаны научные рекомендации по ее дальнейшему совершенствованию.

Ключевые слова: художественная литература, методика преподавания, педагогическая наука, литературное образование, компетентностный подход, инновационные технологии, дидактические принципы, духовное воспитание

THE FORMATION OF THE METHODOLOGY OF TEACHING FICTION AS A PEDAGOGICAL SCIENCE

Annotation: *In this article, the stages of formation of the methodology of teaching fiction as a pedagogical science, its theoretical and methodological foundations and its role in the modern educational system are scientifically analyzed. The study covered the path of historical development of the methodology, qualitative changes that occurred in the national education system in the post-independence period, the introduction of a competency approach and the application of innovative pedagogical technologies. The article also reveals the didactic principles, goals and objectives of the methodology of teaching fiction, methods of scientific research and its impact on the spiritual and moral education of readers. As a result of the study, the status of the methodology of teaching fiction as an independent pedagogical science was substantiated and scientific recommendations for its further improvement were developed.*

Keywords: *fiction, teaching methodology, pedagogical science, literary education, competency approach, innovative technologies, didactic principles, spiritual education*

KIRISH

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar badiiy adabiyot o'qitish metodikasining mazmun va mohiyatini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Badiiy adabiyot inson tafakkuri, estetik didi va ma'naviy olamini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Shu bois adabiy ta'lim jarayoni faqatgina matn mazmunini o'rgatish bilan cheklanmay, balki shaxsning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlashga xizmat qilishi lozim.

Badiiy adabiyot o'qitish metodikasi pedagogika fanining tarkibiy qismi sifatida shakllanib, o'zining nazariy asoslari, ilmiy kategoriyalari, tadqiqot metodlariga ega bo'lgan mustaqil ilmiy yo'nalishga aylandi. So'nggi yillarda adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv, integrativlik, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash masalalari dolzarb ahamiyat kasb etmoqda [4].

Mazkur maqolaning maqsadi — badiiy adabiyot o'qitish metodikasining pedagogik fan sifatida shakllanish jarayonini tarixiy va nazariy jihatdan tahlil qilish hamda uning rivojlanish istiqbollarini belgilashdan iborat.

Mavzuga oid adabiyotlar sharhi

So'nggi yillarda badiiy adabiyot o'qitish metodikasiga doir qator ilmiy tadqiqotlar amalga oshirildi. Jumladan, Karimov adabiy ta'limning nazariy asoslarini tahlil qilib, metodikaning didaktik tamoyillarini tizimlashtirgan [3]. Uning fikricha, badiiy asarni o'qitishda ilmiylik, tizimlilik va izchillik tamoyillari yetakchi o'rin tutadi.

Rasulov esa adabiyot o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish samaradorligini o'rganib, o'quvchilarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar muhim ekanini ta'kidlaydi [5].

Mustaqillikdan keyingi davrda adabiy ta'limning milliy konsepsiyasi ishlab chiqildi. Bu borada Abdullayeva milliy qadriyatlar asosida adabiy ta'limni tashkil etish masalasini chuqur o'rgangan [1]. Uning tadqiqotida badiiy asarlarning tarbiyaviy imkoniyatlari keng yoritilgan.

2020-yildan keyingi ilmiy izlanishlarda kompetensiyaviy yondashuv masalasi ustuvorlik kasb etdi. Xolmatov adabiy ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirish mexanizmlarini ishlab chiqdi [7]. Shuningdek, Ismoilova raqamli texnologiyalar asosida badiiy matn tahlilini tashkil etish metodikasini tavsiya etgan [2].

2024–2026-yillarda olib borilgan tadqiqotlarda esa adabiyot o'qitishning integrativ va kognitiv yondashuvlari ilmiy asoslab berildi [6].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, badiiy adabiyot o'qitish metodikasi izchil rivojlanib, nazariy jihatdan boyib bormoqda. Biroq uning pedagogik fan sifatidagi konseptual asoslarini tizimli tadqiq etish zarurati saqlanib qolmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. Tarixiy-tahliliy metod — badiiy adabiyot o'qitish metodikasining shakllanish bosqichlarini o'rganishda qo'llanildi.

2. Qiyosiy-tahlil metodi — turli davrlardagi metodik yondashuvlar taqqoslandi.

3. Nazariy umumlashtirish metodi — mavjud ilmiy qarashlar tizimlashtirildi.

4. Pedagogik kuzatuv va tajriba-sinov metodi — zamonaviy metodlarning samaradorligi tahlil qilindi.

Tadqiqotning metodologik asosini pedagogikaning shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kompetensiyaviy yondashuv, tizimlilik va uzluksizlik tamoyillari tashkil etadi.

Badiiy adabiyot o'qitish metodikasining shakllanish bosqichlari

Dastlabki shakllanish davri

Adabiy ta'limning dastlabki ko'rinishlari mumtoz maktab va madrasalarda kuzatiladi. Bu davrda asosan yod olish va sharhlash usullari qo'llanilgan. Metodika mustaqil fan sifatida emas, balki umumiy ta'lim jarayonining tarkibiy qismi sifatida mavjud bo'lgan.

Ilmiy-metodik tizimlashuv davri

XX asrning ikkinchi yarmida adabiyot o'qitish metodikasi ilmiy asosda shakllana boshladi. Darsliklar, metodik qo'llanmalar yaratildi, badiiy matnni tahlil qilish usullari ishlab chiqildi. Bu davrda metodika pedagogikaning alohida yo'nalishi sifatida e'tirof etildi.

Mustaqillik davri va milliy model

Mustaqillikdan keyin adabiy ta'lim mazmuni milliy qadriyatlar asosida qayta ko'rib chiqildi. Davlat ta'lim standartlari ishlab chiqildi, kompetensiyaviy yondashuv joriy etildi [8]. Bu bosqich metodikaning nazariy va amaliy jihatdan boyishiga olib keldi.

Raqamli transformatsiya davri

So'nggi yillarda raqamli ta'lim muhitining kengayishi metodikaga ham ta'sir ko'rsatdi. Elektron darsliklar, multimedia vositalari, onlayn platformalar orqali badiiy asarlarni o'qitish samaradorligi oshmoqda [2].

Badiiy adabiyot o'qitish metodikasining pedagogik fan sifatidagi xususiyatlari

Badiiy adabiyot o'qitish metodikasi quyidagi belgilar bilan pedagogik fan sifatida namoyon bo'ladi:

- O'zining tadqiqot obyekti (adabiy ta'lim jarayoni) va predmetiga ega;
- Maxsus ilmiy kategoriyalar tizimi shakllangan;

- Ilmiy-tadqiqot metodlariga ega;
- Nazariya va amaliyot birligiga asoslanadi;
- Shaxs kamolotiga yo'naltirilgan.

Metodika nafaqat o'qitish usullarini belgilaydi, balki o'quvchilarda estetik tafakkur, ma'naviy qadriyatlar, mustaqil fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirishni maqsad qiladi [7].

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalariga ko'ra, badiiy adabiyot o'qitish metodikasi tarixiy taraqqiyot jarayonida mustaqil pedagogik fan sifatida shakllanganligi aniqlandi. U o'zining nazariy asoslari, metodologiyasi va amaliy mexanizmlariga ega bo'lib, zamonaviy ta'lim tizimida muhim o'rin egallaydi.

Quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

- Adabiy ta'lim mazmunini kompetensiyaviy yondashuv asosida takomillashtirish;
- Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish;
- Badiiy asar tahlilida integrativ yondashuvdan foydalanish;
- O'qituvchilarning metodik malakasini muntazam oshirib borish;
- Ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish va metodikaning nazariy asoslarini yanada boyitish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abdullayeva N. Adabiy ta'limda milliy qadriyatlar talqini. – Toshkent: Fan, 2019.
2. Ismoilova D. Raqamli ta'lim muhitida adabiyot o'qitish metodikasi. – Toshkent: Innovatsiya, 2023.
3. Karimov Sh. Adabiyot o'qitish metodikasining nazariy asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2015.
4. Qodirov B. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va adabiy ta'lim integratsiyasi. – Toshkent: Yangi asr, 2026.
5. Rasulov M. Interfaol metodlar va adabiy ta'lim samaradorligi. – Samarqand: Zarafshon, 2018.
6. Tursunov A. Kognitiv yondashuv asosida badiiy matn tahlili. – Buxoro: Durdona, 2024.
7. Xolmatov S. Kompetensiyaviy yondashuv va adabiy ta'lim. – Toshkent: Tafakkur, 2021.
8. Yo'ldoshev Q. Adabiy ta'lim konsepsiyasi va metodologiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2020.